

Sygn. akt VII U 150/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 listopada 2020 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Gąsior

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 5 listopada 2020 r. w Warszawie

sprawy P. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych(...)Oddział w W.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania P. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 14 listopada 2019 r. znak: (...)

oddala odwołanie.

SSO Renata Gąsior

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...)Oddział w W. w dniu 14 listopada 2019 r. wydał decyzję, nr: (...)-SER- (...), mocą, której zobowiązał P. P. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w łącznej kwocie 2.105,25 zł. Organ rentowy w uzasadnieniu ww. decyzji wskazał, że P. P. pobrała w dniu 21 maja 2019 r. nienależne świadczenie rentowe wraz z kwotą jednorazowego dodatkowego świadczenia pieniężnego, przysługujących zmarłemu w dniu 16 maja 2019 r. ojcu M. P. za okres od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r. (decyzja organu rentowego z dnia 14 listopada 2019 r. – nienumerowana karta a.r.).

Odwołanie od powyższej decyzji organu rentowego złożyła w dniu 19 grudnia 2019 r. ubezpieczona **P. P.**, domagając się jej zmiany i odstąpienia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych od zwrotu ww. kwoty. W uzasadnieniu wskazała, że jako pełnomocnik pocztowy swojego ojca M. P. odbierała adresowane do niego przesyłki i przekazy, albowiem jego stan zdrowia uniemożliwiał mu odbiór korespondencji i przekazów pieniężnych. Następnie pobrane pieniądze i korespondencję przekazywała bez zbędnej zwłoki ojcu M. P.. W ocenie ubezpieczonej, skoro w dniu odbioru przysługującego ojcu świadczenia rentowego, posiadała ważne pełnomocnictwo pocztowe do odbioru wszelkiej korespondencji zgodnie z art. 37 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1041), to tym samym była także uprawniona do odbioru jednorazowego dodatku pieniężnego, który został przyznany emerytom i rencistom w 2019 r. W związku z tym, że jej ojciec M. P. był uprawniony do ww. świadczenia i uprawnienie to nabył w dniu 30 kwietnia 2019 r., to pobrane przez nią świadczenie nie może być nienależne, gdyż była uprawniona do jego odbioru na podstawie ważnego pełnomocnictwa pocztowego. W związku z powyższym, organ rentowy niezasadnie wydał decyzję z dnia 14 listopada 2019 r., zobowiązującą ją do zwrotu łącznej kwoty w wysokości 2.105,25 zł (odwołanie z dnia 19 grudnia 2019 r. k. 3-4 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 23 stycznia 2020 r. **Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...)Oddział w W.** wniósł o oddalenie odwołania. W uzasadnieniu organ rentowy podtrzymał dotychczasową argumentację wskazując,

że z chwilą śmierci mocodawcy wygasają udzielone przez niego pełnomocnictwa, a zatem świadczenie zostało pobrane bezpodstawnie. Organ rentowy powołał się na treść art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2020 r. poz. 53 ze zm.) zgodnie, z którym osoba, która nienależnie pobrała świadczenia jest obowiązana do ich zwrotu. W świetle ust. 3 za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 ww. przepisu uważa się też świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu. Z kolei w myśl art. 101 ww. ustawy, prawo do świadczeń ustaje ze śmiercią osoby uprawnionej. Natomiast zgodnie z treścią art. 101 § 2 k.c. umocowanie wygasa ze śmiercią mocodawcy. Powyższe oznacza, że z chwilą śmierci w dniu 16 maja 2019 r. wygasło udzielone przez M. P. pełnomocnictwo. Tym samym pobrane po tej dacie przez osobę upoważnioną świadczenie, przysługujące ubezpieczonemu stanowi świadczenie nienależnie pobrane zgodnie z art. 138 ust. 1 i 3 ustawy emerytalnej. Organ rentowy nadmieniał również, że wskazana do zwrotu z Funduszu Rentowego za okres od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r. kwota 28,52 zł stanowi różnicę wynikającą z wysokości podatku i niezastosowania ulgi podatkowej od niezrealizowanego świadczenia. Na tej podstawie organ rentowy stwierdził, że zaskarżona decyzja jest prawnie oraz faktycznie uzasadniona. Na poparcie swojego stanowiska przywołał orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (odpowiedź na odwołanie z dnia 23 stycznia 2020 r. k. 5-6 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. P., ur. w dniu (...), od dnia 14 grudnia 2016 r. był uprawniony do renty rodzinnej po zmarłej żonie B. P.. Podstawa wymiaru świadczenia rentowego została obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 83,84% przez kwotę bazową 1.775,89 zł i wyniosła 1.488,91 zł. Wysokość świadczenia emerytalnego zmarłej wynosiła 1.564,47 zł, natomiast renta rodzinna, stanowiąca 85% świadczenia emerytalnego wyniosła do wypłaty 1.329,80 zł. Zakład ustalił termin płatności świadczenia na 20 dzień każdego miesiąca. Z uwagi na stan zdrowia M. P. ustanowił swoją córkę P. P. pełnomocnikiem pocztowym, upoważniając ją do odbioru wszelkiej adresowanej do niego korespondencji i przekazów pieniężnych (wniosek o rentę rodzinną z dnia 2 stycznia 2017 r., oświadczenie małżonka ubiegającego się o rentę rodzinną, odpis skrócony aktu małżeństwa, decyzja ZUS z dnia 17 stycznia 2017 r., znak: (...) – nienumerowane karty akt organu rentowego).

Decyzją z dnia 2 maja 2019 r., nr: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych(...)Oddział w W. na podstawie art. 2-7 oraz 10-12 ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o jednorazowym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów w 2019 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 743) przyznał M. P. prawo do jednorazowego świadczenia pieniężnego w kwocie 1.100,00 zł. Organ rentowy świadczenie za okres od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r. wraz z dodatkowym jednorazowym świadczeniem pieniężnym w łącznej kwocie 2.105,25 zł nadał przekazem pocztowym na adres miejsca zamieszkania uprawnionego. M. P. zmarł w dniu 16 maja 2019 r. W dniu 21 maja 2019 r. powyższe świadczenie zostało wypłacone przez jego córkę P. P. na podstawie udzielonego jej wcześniej pełnomocnictwa pocztowego (odpis skrócony aktu zgonu, odpis skrócony aktu urodzenia, decyzja ZUS z dnia 2 maja 2019 r., nr: (...) - nienumerowane karty akt organu rentowego).

W dniu 7 sierpnia 2019 r. P. P. złożyła w organie rentowym wniosek o wypłatę niezrealizowanego świadczenia rentowego po zmarłym ojcu M. P.. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. w dniu 14 listopada 2019 r. wydał decyzję, nr: (...) -SER- (...), mocą, której zobowiązał P. P. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w łącznej kwocie 2.105,25 zł. Organ rentowy w uzasadnieniu ww. decyzji wskazał, że P. P. pobrała w dniu 21 maja 2019 r. nienależne świadczenie rentowe wraz z kwotą jednorazowego dodatkowego świadczenia pieniężnego, przysługujących zmarłemu w dniu 16 maja 2019 r. ojcu M. P. za okres od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r. (wniosek z dnia 7 sierpnia 2019 r., decyzja ZUS z dnia 14 listopada 2019 r. – nienumerowana karta a.r.).

Od niekorzystnej dla siebie decyzji organu rentowego z dnia 14 listopada 2019 r. znak: (...) P. P. złożyła odwołanie do tut. Sądu, inicjując tym samym niniejsze postępowanie (odwołanie z dnia 19 grudnia 2019 r. k. 3-4 a.s.).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dowodów z dokumentów zawartych w aktach niniejszej sprawy, jak również w aktach emerytalno-rentowych odwołującej. Zdaniem Sądu dokumenty, w zakresie w jakim Sąd Okręgowy oparł na nich swoje ustalenia, są wiarygodne, wzajemnie się uzupełniają i tworzą spójny stan faktyczny.

Dokumenty te nie były przez strony sporu kwestionowane w zakresie ich autentyczności i zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy, a zatem wynikające z nich okoliczności należało uznać za bezsporne i mające wysoki walor dowodowy.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie P. P. od decyzji organu rentowego z dnia 14 listopada 2019 r. ,nr: (...) -SER- (...) jest niezasadne i jako takie podlega oddaleniu.

Na wstępie należy zważyć, że zgodnie z art. 148¹ § 1 kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.) Sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, Sąd uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Analizując treść złożonych przez strony i zgromadzonych w aktach rentowych dokumentów, Sąd uznał, że okoliczności faktyczne nie były w sprawie sporne. Spór nie dotyczył faktów lecz prawa, wobec czego Sąd na podstawie art. 148¹ § 1 k.p.c. uznał, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, co w konsekwencji pozwoliło na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym.

Zgodnie z treścią art. 136 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz.53 ze zm.) w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. Stosownie zaś do treści art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 266 ze zm.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. W myśl ust. 2 tego przepisu za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się: świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania, a także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Natomiast jak wynika z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (ust. 3). Z kolei ust. 5 tego przepisu wskazuje, że kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach - za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji. Natomiast zgodnie z treścią art. 101 pkt. 2 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń ustaje ze śmiercią osoby uprawnionej.

W judykaturze przyjmuje się, że przepis art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, a także przepis art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej nie określa, w jakim terminie nienależne świadczenie powinno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, powinien spełnić świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 26 września 2012

r., III AUa 316/12). Żądanie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie ubezpieczonemu decyzji organu rentowego wydanej w tym zakresie. Z tą też dopiero chwilą staje się wymagalne roszczenie o odsetki (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 kwietnia 2012 r., III AUa 2112/11).

W powołanym przepisie art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej przewidziano dwie przesłanki uznania świadczenia za nienależnie pobrane: fakt wypłacenia świadczenia osobie innej niż wskazana w decyzji ZUS oraz zaistnienie powyższego stanu rzeczy z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Organ rentowy nie musi wykazywać udzielenia stosownego pouczenia lub też świadomego wprowadzenia go w błąd przez osobę, która pobrała świadczenie. Zauważyć jednak należy, że gramatyczna wykładnia art. 138 ust. 3 może okazać się niewystarczająca dla wyjaśnienia treści przepisu, ponieważ nie każde wypłacenie świadczenia osobie innej niż adresat decyzji stanowić będzie nienależne pobranie. W doktrynie proponuje się bowiem zwięźającą interpretację art. 138 ust. 3 wskazując, że ZUS może dochodzić zwrotu nienależnie pobranego świadczenia od „innej osoby” tylko wtedy, kiedy było ono nienależnie wypłacone (tak: Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz pod redakcją K. Antonów). W uzasadnieniu wyroku z dnia 15 maja 2013 r. w sprawie o sygn. akt III AUa 1707/12 Sąd Apelacyjny w Gdańsku stwierdził, że śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej), ale zgodnie z art. 138a tej ustawy jedynie świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają charakter wypłaconych nienależnie. Ponadto zdaniem tego Sądu „świadczenia za nienależnie pobrane w rozumieniu art. 138 ust. 1 w związku z ust. 3 ze skutkiem obowiązku jego zwrotu można uznać jedynie w sytuacji, gdy organ wypłacił je osobie innej”. Jak słusznie stwierdził Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w uzasadnieniu wyroku z dnia 29 marca 2012 r. (sygn. akt III AUa 96/12), świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają charakter wypłaconych nienależnie. Jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajduje art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu art. 138 ust. 1 uważa się również wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego innej osobie niż wskazana w decyzji tego organu. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała. Wpłata tego rodzaju świadczeń na rachunek wspólny świadczeniobiorcy i osoby trzeciej jest równoznaczna z wypłaceniem świadczenia innej osobie w powyższym rozumieniu. Również w ocenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie osoba trzecia, która pobrała świadczenie rentowe nie będąc do tego uprawnioną, obowiązana jest do jego zwrotu w kwocie netto, a nie w kwocie brutto, gdyż nie może ona dokonać odliczenia kwoty podatku zaliczkowo odprowadzanego przez organ emerytalno-rentowy na konto podatku osoby uprawnionej do tego świadczenia (por. wyrok z dnia 13 marca 2002 r., sygn. akt III AUa 1596/00).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że P. P. nie była osobą uprawnioną do pobrania renty rodzinnej, która przysługiwała wyłącznie jej ojcu M. P.. Zgodnie z cytowanym wyżej przepisem art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej prawo do emerytury/renty ustaje bowiem z chwilą śmiercią osoby uprawnionej. W realiach rozpatrywanej sprawy datą ustania uprawnień do renty rodzinnej był dzień śmierci M. P., tj. dzień 16 maja 2019 r. Z kolei świadczenie rentowe wypłacone przez organ rentowy i pobrane przez wnioskodawczynię jako osobę nieuprawnioną po tej dacie należy uznać jako świadczenie nienależne. P. P. nie miała podstawy prawnej do pobrania renty rodzinnej, do której uprawniony był jej ojciec M. P.. W tym miejscu należy również podkreślić, że wbrew twierdzeniom odwołującej, pełnomocnictwo do odbioru renty, nawet w sytuacji gdy było upoważnieniem pocztowym, wygasa - zgodnie z art. 101 § 2 k.c. - z chwilą śmierci mocodawcy, która miała miejsce w dniu 16 maja 2019 r., a zatem każde pobrane po tej dacie świadczenie było pobrane nienależnie i to innej osobie niż wskazana w przekazie. Jak zasadnie stwierdził Sąd Apelacyjny w Gdańsku w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 listopada 2015 r. (sygn. akt III AUa 953/15), pobranie po tej dacie przez osobę upoważnioną świadczenia przysługującego ubezpieczonemu stanowi świadczenie nienależnie pobrane w rozumieniu art. 138 ust. 3 w zw. z ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Moment śmierci wywołuje bowiem skutek *ex tunc*, pozbawiając skuteczności wszystkie czynności prawne podjęte za i na rzecz zmarłego po dacie jego śmierci. Wobec tego wypłata przekazu pocztowego, dokonana w trybie art. 37 ust. 2 pkt 3 Prawa pocztowego do rąk odwołującej, nawet na podstawie upoważnienia pocztowego, skoro nastąpiła później, niż w dniu śmierci M. P., nie mogła odnieść skutku, jakby została wypłacona bezpośrednio uprawnionemu. Z kolei świadczenie za nienależnie pobrane w rozumieniu art. 138 ust. 1 w związku z ust. 3 ze skutkiem obowiązku jego zwrotu

należy uznać w sytuacji, gdy organ wypłacił je osobie innej, a taka sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie. Warto zaznaczyć, że zbliżony pogląd, choć w nieco innym stanie faktycznym, został wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 maja 2013 r. w sprawie III AUa 1707/12. Tym samym organ rentowy zasadnie zobowiązał P. P. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, przysługujących jej zmarłemu ojcu w okresie od dnia 1 maja 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r. w łącznej kwocie 2.105,25 zł.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie P. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 14 listopada 2019 r. nr: (...) -SER- (...), o czym orzekł w sentencji wyroku.

SSO Renata Gąsior

ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć(...)